

Ben je vrijzinnig?

"Ik geloof in de verworvenheden van tweehonderd jaar verlichting. Ik geloof niet in een opperwezen, al vind ik het jammer dat het er niet is. (onverstaanbaar) Ik zou graag hebben dat er iemand is om mij te koesteren, en die mij een oplossing biedt na het leven. Dat zou een mooi orgelpunt zijn.

"Ik heb alle respect voor mensen die hun leven daar wel naar richten. Maar we moeten elkaar wel aanvaarden."

Waarom zet je Maria in Buchenwald?

"Die vernauwende, dreigende gang in dat cellenblok heeft zich aan mij opgedrongen, het leverde een geladen beeld op. Ik zeg nu dat ik de basis daarvoor uit Buchenwald heb gehaald, ik geef mijn bronnen prijs, maar mij was het vooral om die claustrofobie te doen, het uitzichtloze van de situatie. Maria staat daar eenzaam en tevergeefs. Maar je moet die achtergronden allemaal niet kennen, het beeld moet op zich sterk genoeg zijn."

Je nieuwe tentoonstelling Meikever gaat ook terug op beeldmateriaal uit het Derde Rijk.

"Ik heb op YouTube een fragment gevonden van een van de kinderen van nazikopstuk Goebbels, die het liedje 'Maikäfer' zingt. Die kinderen worden anderhalf jaar later gedood door hun moeder. Voorbeeldkinderen en een moeder, gedecoreerd als Moeder der Natie. Ze worden in 1945 geslachttoffer, omdat er na het Derde Rijk geen beter leven mogelijk was. Gruwelijk. Ik heb die portretten geschilderd als een eerbetoon aan die kinderen, dat klinkt vreemd natuurlijk."

Je bent in de jaren zestig vaak in het toenmalige Oostblok geweest. Welke invloed had dat?

"Mijn vader had gevangengezeten met de latere Tsjecho-Slowaakse president Novotny. Ze kenden elkaar goed. Wij gin-

gen daar op reis. Ik denk dat daar mijn fascinatie is gegroeid over de verhoudingen tussen kunstenaar en macht. Wij kwamen in kringen die voor westerlingen afgesloten waren. In Marienbad was een apart Kurhaus voor de communistische nomenclatura, daar werden topfunctionarissen luxueus ontvangen, ook uit Italië. Terwijl de gewone man in Marienbad in eenvoudige

Slowakije. Ook een goede vriend van mij, de graficus Sovak, die prachtige gravures heeft gemaakt van de Russische inval, is naar Zwitserland gevlucht. Met achterlating van archief, bezittingen, atelier en geheugen. Ik was toen in Marienbad, maar ons legde men geen strobreed in de weg. Ze wilden dat de westerlingen zo snel mogelijk weg waren."

soms introvert. Ik etaleer er geen uitbundigheid in, dat klopt. Ik ben geneigd om nerveuze borstelrokken dicht te schilderen, zodat er een soort gelatenheid ontstaat. In monumentaler werk trek ik wel een ander register open."

Je zit tussen twee generaties schilders in: enerzijds Raveel en De Keyser, anderzijds Tuymans en Borremans, om maar die te noemen.

"Ja, we zijn in dit land ongelooflijk verwend. De creatieve kracht is groot in verhouding tot de grootte van de molshoop Vlaanderen. Acteurs, musici, beeldend kunstenaars. Het aanbod is geweldig."

De schilderkunst is wel door een diep dal gegaan. Nogal wat musea en curatoren hadden er geen oog meer voor, hoewel de schilders wel bleven schilderen.

"We zijn in de jaren zeventig en tachtig weggehoond. Je moest ondergronds gaan, het was precies de samizdat. De mensen die zo hoog opliepen met vrijheid noemden wat wij deden 'ouderwetse onzin'. Ze spraken een beroepsverbod uit. De kranen werden dichtgedraaid. We kregen te horen dat we niet aansloten bij de actueelste kunsttendenzen, wat dat dan ook mocht betekenen. En tien jaar later sluit je werk dan weer wel aan. Maar ondertussen is het kwaad geschied. Daar zijn schilders aan ten onder gegaan. Als je niet beschikte over veerkracht en de sympathie van verzamelaars kon je het wel vergeten.

"De overheid, de Vlaamse Gemeenschap, betekent voor mij niets. Het is niet omdat de krijtlijnen nu weer anders liggen dat we die periode uit het collectief bewustzijn moeten wissen. Ik ben een onafhankelijke kunstenaar en moet mijn hand niet ophouden. Gelukkig maar. Ik heb wel enkele grote opdrachten gedaan – voor een Brussels metrostation, de Bourla in Antwerpen, KBC in Brussel – maar niet voor de subsidiërende overheid.

"Wij zijn het land dat op de meest dog-

De schilders zijn in de jaren 70 en 80 weggehoond. De mensen die zo hoog opliepen met vrijheid noemden wat wij deden 'ouderwetse onzin'. Daar zijn schilders aan ten onder gegaan

omstandigheden leefde. De gevierde staatskunstenaars leefden riant en hadden kapitaal in dollars, terwijl de jongere kritische kunstenaars de eindjes niet aan elkaar konden knopen. Vreemd vond ik dat, toch voor een communistisch systeem.

"Ook daar is mijn fascinatie voor de positie van de kunstenaar vandaan gekomen. Kijk, geen werk van mij of van mijn kunstbroeders zal de Belgische staat ontwrichten of de gevestigde orde doen wankelen. Polemiekt wordt hier geaccepteerd of weggelachen of met dedain behandeld. De situatie verandert als de houding van de kunstenaar een zaak van leven of dood wordt. Toen de kolonels in Griekenland aan de macht kwamen, werd een bejubelde kunstenaar als Theodorakis de doos ingedraaid. Na de inval van de Russen in 1968 zijn schrijvers als Pavel Kohout en Milan Kundera gevlucht uit Tsjecho-

Kan kunst de wereld redden?

"Kunst kan de wereld verlichten, in de twee betekenissen van het woord. Kunst kan mensen op een spoor zetten, aanzetten tot denken. En kunst kan troost brengen. En terwijl ik dat zeg, vraag ik me af of dat kan. Muziek heeft zo'n impact. Maar gaan mensen huilen voor schilderijen? Misschien wel, ja. Ik ben nog altijd gefascineerd door beelden die ik heb gezien als kind."

Welke kunstenaars hebben je beïnvloed?

"Ik hou van de bewegingloosheid van de Italiaanse meesters. Een Piero della Francesca. Ik denk dat dat gestolde ook in mijn eigen schilderijen zit. Bevoren actie."

Het is ook stil in je werk.

"Ja. (zwijgt) Men noemt mijn schilderijen

matische, dictatoriale manier met kunst is omgesprongen. In de ons omringende landen heeft altijd een consensus bestaan over verschillende richtingen die je ook in de musea van die landen terugvindt. De figuratie is gewoon doorgegaan en men is die ook blijven tonen. Bij ons niet. Bovendien zijn er maar twee of drie musea voor hedendaagse kunst..."

Ook jij bent blijven schilderen.

"Ik denk dat ik toen het elan heb gevonden om mijn sterkste periode in te gaan. En die duurt nog altijd voort. Ik heb misschien die weerstand nodig gehad voor een herbronning. Maar misschien was ik ook niet eerder rijp om die dingen te schilderen. Ik was 38 in 1986. Misschien had ik toen pas genoeg geschiedenis. Ik liep toen ook de eerste averij op: mensen uit mijn generatie stierven aan krankzinnige ziektes en stomme accidenten."

Je bent op veel fronten actief: tekeningen voor boeken en voor de krant.

"Dat is een overblijfsel uit mijn journalistieke periode. Ik ben door die microbe gebeten. Het gaat snel, je krijgt meteen reacties. Ik kan niet leven zonder kranten en tijdschriften. En ik ben verliefd op alles wat gedrukt is. Bovendien zit ik graag tegen de deadline aan te werken. Ook het teamwork van een krant trekt me aan, tegenover het solitaire van de schilder in zijn atelier. Ja, schilderen is een eenzame stiel, maar ik ben daar niet rouwig om."

Je schildert al heel lang.

"Van mijn tiende. Mijn eerste schilderijtje was een kopie van Van Gogh. Een landschapje in de Provence. Het zat er dus al vroeg in. (lacht) Kunst is de motor van mijn bestaan. Je zou het ook communicatie kunnen noemen: het overbrengen van een boodschap. Nog zo'n woord dat weggehoond is. 'Ik doe mijn boodschappen wel om de hoek.' Ik vind dat mijn werk een boodschap heeft."

Menselijke waardigheid?

"Niet elke tekening of schilderij heeft zo'n zware inhoud. Deze tentoonstelling gaat over het behoeden van de menselijke waardigheid, over het onheil in het bestaan, de kwetsbaarheid van het kleine individu tegenover de grote constructies die hem omringen, maatschappelijk en ideologisch. Dat is het fundament van alles wat ik de laatste jaren heb geschilderd. Een groot humanistisch credo, dat klinkt misschien belerend.

"Een van mijn grote liefdes zijn nog altijd de liederen van Brecht en Weill. Dat kent men hier niet meer. Dat is een fundamenteel probleem in deze maatschappij: alles wat volksverheffing is, is van het tv-scherm verbannen. Uit volksverheffing is nochtans onze identiteit gegroeid. We hebben alles vergooid voor wat men in de bijbel het gouden kalf noemt: het moet klateren, vlug gaan en poeig zijn. De grootste onnozelaars defileren dagelijks over ons scherm. Maar een theaterstuk op tv? Vergeet het. En de school mag alles oplossen. Ja, schrijf maar op: 'Opa pleit voor volksverheffing'. (lacht)"

Je werk heeft een boodschap maar is ook erg esthetisch.

"Ja, ook in dat opzicht ben ik een traditionele kunstenaar. Ik heb mijn opvattingen over schoonheid. Iedere schilder heeft zijn eigen, herkenbare schriftuur. Die van Tuymans is niet die van Borremans of die van Karel Dierickx. Dat zit in een polsbeweging, het is een mechanisme. (wijst op de schilderijen om ons heen) Dit ben ik. Ik kan niet anders."

Jan Vanriet is niet alleen schilder, hij tekent ook, hij ontwerpt decors voor literaire voorstellingen en maakt tekeningen en omslagen voor boeken. Onlangs nog voor de verhalenbundel *Rode regen* van Cees Nooteboom. Overbekend zijn de aquarellen die hij al jaren voor deze krant maakt, meestal bij grote gebeurtenissen, zoals het begin van de Golfoorlog en de arrestatie van Saddam Hoessein. Sinds kort heeft Vanriet een column in *De Morgen Magazine*.

In galerie De Zwarte Panter in Antwerpen opent vanavond zijn tentoonstelling *Meikever, vlieg!*, waarop het oeuverboek *Parcours 1966-2008* [Snoeck] en zijn dichtbundel *Stormlicht* [Wagner & Van Santen] worden gepresenteerd. De expo loopt nog tot 22 juni.